

1986

Vet ni hur en tornsvala ser ut? I min fågelbok står det, att det är en brunsvart skärrfågel av släktet A'pus och att den har gråvit strupe. Den ser alltså ut ungefär så här!

*

Det visste ni väl allihopa. Men är det någon av er som har sett en sådan här tornsvala?

*

Den förekom i Sverige under krigsåren och var, som ni ser, ett fruntimmer i uniform. Hon kallades faktiskt tornsvala, trots avsaknad av vingar. Varför förstår ni nog av min berättelse. Jag var nämligen själv en sådan tornsvala och tänker berätta lite från min tid i uniform.

Jag var bara sjutton år och visste absolut inte vad jag gav mig in på den dag jag stegade upp till rekryteringsbyrån i Malmö och anmälde mig till tjänstgöring någonstans i Sverige. Redan nästa dag satt jag på tåget med ett tremånaders kontrakt i fickan. Första anhalten var Helsingborg där jag blev utrustad, d v s fick en persedelsäck full av prylar och med ett par pjäxor storlek 42 dinglande utanpå. Sedan gick resan vidare och efter mycket kånkande, mycket stånkande, tågbyte och väntetider var jag framme vid målet, en plats som heter Vashall. Förläggningen var en röd liten stuga med skogen ända in på knutarna och såg nog så idyllisk ut.

Jag kastades dock snart in i den militära verkligheten. Chefen kom ut, hälsade välkommen, presenterade mig för kamraterna, talade om att kvällsmaten kom klockan sex, till dess kunde jag packa upp, bädda min säng och klä om till uniform. Vilket jag givetvis gjorde, en militär lyder ju order. Och vilken militär se'n! Uniformen var modell 39, d v s rocken hade herrknäppning, byxorna gylf och pjäxorna var som sagt storlek 42. Dessutom medföljde långkalsonger, knävärmare, benkläder, olle, vantar och halssjal.

Efter maten fick jag veta att jag på dagen skulle gå vakt i ett torn, på natten nere på marken, att alla flygplan inom syn- och hörhåll skulle rapporteras och att denna rapportering skulle ske efter en viss sifferkod som jag fick vara snäll att plugga in illa kvickt, för jag skulle ha vakt mellan tolv och tre samma natt. Jag var sömnig och trött så siffrorna bara surrade i huvudet på mig, men när klockan var tolv stoppade jag koden i fickan och gick ut till min första vakt. Flickan jag avlöste sa att om jag såg något mystiskt ljus i skogen så skulle jag inte bli rädd, det var bara "Smygen", en karl som var lite vrickad. Han brukade smyga omkring i skogen med sin schäfer om nätterna och lysa med en ficklampa. Gissa om jag blev lugnad! När ljuset släcktes inne på förläggningen stod jag stel av skräck och kyla och stirrade in i en svart skog. Visst var det väl ett ljus jag såg där, kunde det vara Smygen? Hur kunde de förresten veta att han var ofarlig? Jag var så rädd så jag vågade inte röra en fena och när en uggle hoade till tyckte jag att blodet isades i ådrorna. Hur skulle jag klara det här i tre månader?

Det är möjligt att jag under nattens timmar uppsände en bön till högre makter och att denna bön blev hörd, för efter bara ~~tre~~ dagar blev jag förflyttad till ett ställe som heter Södåkra. Det låg vid havet och runt stugan fanns bara en helt vanlig trädgård, ingen skog, ingen Smygen! Det blev alltså mycket bättre men ganska händelseöst och trist. Vi hade permission till klockan tio var tredje kväll, men det fanns absolut ingenstans att gå, inte ens

10

ett kafé. Jag var fast besluten att åka hem när de tre månaderna var gångna och det gjorde jag också, men de sista veckorna hann det faktiskt hända en del. Vi fick en ny kompanichef. Han hade tjänstgjort i finska kriget och jag undrar om han inte var lite miljöskadad. Hans dagbesök gick väl an, även om han gormade och skrek, men hans nattliga inspektioner blev rena mardrömmarna trots att vi väl aldrig varit så vakna. Vi skulle under nattpassen patrullera runt huset och när vi var på ena sidan huset smög han in på andra sidan. Sen kunde vad som helst hända. Ibland klättrade han upp i ett träd och när vakten passerade hoppade han ner framför hennes fötter och knyckte geväret. Ibland satte han fällben för oss och ibland dök han bara upp ur tomma intet och bländade oss med sin ficklampa. Sen fick vi en rejäl utskällning som påbröd. Naturligtvis var det riktigt att man skulle vara uppmärksam på vakten och det är klart att fienden inte valt att gå igenom grinden om de kommit, men nog var både karlen ifråga och den här sista tiden i Södåkra ganska påfrestande.

Nåväl, jag var tillbaka i stan i januari och övergick tillfälligt till mitt gamla jobb. Det blev bio- och teaterbesök, jag fick sova om nätterna och slapp frysa. Men ändå, jag längtade faktiskt tillbaka och i möj månad anmälde jag mig på nytt. Den här gången hamnade jag på Linderödsåsen i en by som heter Ilnestorp. Förändringarna från vintern var många. Först var det ju vädret, det var sol och värme och man blev brun som en pepparkaksgubbe. Sen fick vi en ny uniform för permissionsbruk, sydd för flickor, det fanns t o m kjol för högtidliga tillfällen. Här åt vi inte heller på förläggningen utan i en bondgård intill. Och så hade vi massor att göra, det var väl den mest kända förändringen. 1944 var nog det år som svenska flyget var mest aktivt och dessutom var det ju massor av utländska överflygningar. Det kunde bli nog så dramatiskt, vilket ni snart ska få höra.

Eftersom det var så mycket nattliga överflygningar gick vi nu vakt i tornet dygnet om. Den här natten jag ska berätta om inträffade i augusti, om jag inte minns fel. Jag gick på vakten vid midnatt och nästan genast brakade det loss. Först kom det engelska plan och sen dök den svenska jakten upp från alla håll. Jag ringde ner efter förstärkning, för jag hann faktiskt inte både titta, skriva och ringa in rapporterna. Plötsligt kom ett plan på låg höjd rätt över oss med hackande motorer och jag hann precis tänka, tack och lov att det inte trillade ner i huvudet på oss, så small det! Lufttrycket var så starkt att vi åkte ner på botten i tornet. Men vi var kvickt på benen igen för att rapportera. Ett par kilometer bort fick vi se ett kraftigt eldsken och en fallskärmshoppare singlar genom luften någonstans mittemellan. Chefen hade vaknat av oväsendet och kom utrusande. Vi försökte förmå henne att skicka ett par av töserna efter flygaren, men vi var vid tillfället bara halv styrka, så hon ringde i stället ett närliggande militärkompani. Efter en stund kom en kapten i spetsen för 20 meniga och jag blev avlöst för att gå ner och förklara var de skulle leta. Om han trodde jag fantiserade eller om han var lat vet jag inte, men han vände och gick hem igen med motiveringen att det inte var lönt att leta förrän det blev ljus. Hans överlägsna attityd fick chefen att ilska till så hon skickade iväg två töser, iklädda hjälmar och gevärd för säkerhets skull. Och det gjorde hon rätt i, för mindre än en timme senare var de tillbaka, medförande en stilig engelsk möjor. Han hade varit pilot på planet och var den ende överlevande. Ett par av besättningen hade hoppat över havet och drunknat, fick vi senare veta, och en sårad navigatör hade följt

med planet i kraschen. Våra engelska kunskaper var väl inte mycket att hurra för, men med god vilja och lite ansträngningar gick det faktiskt ganska bra att prata med vårt krigsbyte. Vi fick veta att han varit på bombflygning över Tyskland, att han var trött och att lite mat skulle smaka bra. Eftersom vi inte åt på förläggningen fanns det ju inte mycket i den vägen, men vi inventerade våra skåp och fick fram ett paket knäckebröd, en liter mjölk, lite frukt och två tomater. Det blev ju ingen festmåltid precis, men han åt med god aptit, begäpad av fyra förtjusta tornsvalor. Tyvärr kunde vi ju inte ha honom kvar, vi var ju tvungna att ringa vår kompani-chef och efter ett par timmar kom det en militärbil och hämtade honom. Dagen efter var vi ute i skogen och letade upp fallskärmen. Den var av ljuvligt ballongsiden, men vi fick inte behålla den heller. Naturligtvis trodde vi att vi skulle bli omnämnda i dagstidningarna, men i Kristianstadsbladet stod endast: "--- och blev omhändertagen av den militära personalen på orten." Och det var ju korrekt, även om det för oss kändes lite snopet.

Sen blev det höst, det blev mörkt och kallt, men nu hann man vänja sig succesivt, så det besvärade inte så mycket. Några av flickorna åkte hem, så det blev mycket mindre vilotid mellan vakterna och maten blev betydligt sämre. Vår matmor i granngården orkade inte med oss längre så vi fick nu trava två kilometer till en annan gård varje gång vi skulle äta. Dessutom var maten både dålig och knapp. När vi på julaftons middag hade förtärt vår korb och skalpotatis och diskat hela familjens disk, frågade frun om vi inte ville ta kvällsmaten med hem, så kunde de få fira jul ifred. Det tyckte vi var en fin idé, så slapp vi ju traska iväg en gång till. Vi såg i andanom sylta och rödbetor, skinska, kål och risgröt för julafton kunde väl ingen vara snål. Dessutom visste vi ju att de hade nyslaktat, för vi hade själv fått diska all den feta slaktdisken. Jag vet inte om ni kan föreställa er hur vi kände oss när vi packade upp ett bröd, en klick smör, en bit ost, en bit korb och en flaska mjölk. Korven tappade vi förresten på golvet så den åt min hund upp, men det hade absolut inte blivit mer än en skiva per man, så det var ingen större förlust. Inte en gnutta av slaktmaten, inte en kaka, inte en kaffe-böna. Lite nötter och godis hade vi fått tillsammans med julklapparna hemifrån och stearinljus hade vi köpt själva, så vi gjorde ju vad vi kunde för att skapa julstämning, men nog trillade det en och annan tår när man tänkte på dem därhemma.

Vi funderade nog lite till mans på att sluta, men i januari flyttades vår förläggning till Norrliä, en liten by med bara fem gårdar. Vår nya matmor var ett resolut fruntimmer, lite korthuggen men hjärtegod. När vi anlände mönstrade hon oss uppifrån och ner, konstaterade att vi såg eländiga ut och undrade vad vi ville ha till middag. Vi trodde vi hade hamnat i himmelriket, så vi klämde till med änglamat. Det blev änglamat till dessert, med massor av vispgrädde. Efter första dagen var vi som barn i huset och det blev extra kaffe och kakor både titt och tätt. När en vecka gått var vi lika hemmastadda i alla fem gårdarna och överallt måste vi äta, det var vetebröd, småbröd, tårta, våfflor, gorrån och dessutom smakbitar av det mesta i matväg. Vi blev allt rundare och rundare och det var nog tur att kriget tog slut annars vet jag inte i vilken viktklass vi hade slutat. Det var på alla sätt en lycklig tid. Först och främst var det nog hemkänslan, det kändes som om hela byn adopterat oss. Sen var det ju vår, dagarna blev längre, nätterna ljusare och sist men inte minst, freden närmade sig, det förstod man av tidnings- och radio-rapporter. När dagen D till slut kom och vi lämnade Norrliä

mötte byns alla invånare upp och vinakde av oss och trots glädjen över freden kändes det allt lite vemodigt.

I fjor, 20 år efter, träffades vi alla och trots uppnådd medelålder, vuxna barn och skilda öden, var vi åter, för en kväll, tornsvalor.